

Микола Іванович СЬОМИЧ

кандидат наук з державного управління, доцент,
професор кафедри публічного управління та адміністрування
Полтавської державної аграрної академії Міністерства освіти і науки України
ORCID ID: 0000-0001-7049-9992

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗДІЙСНЕННЯ ДІАГНОСТИКИ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ

Сьомич, М. І. Методичне забезпечення здійснення діагностики організаційно-правової безпеки суб'єктів аграрного бізнесу / Микола Іванович Сьомич // Український журнал прикладної економіки. – 2019. – Том 4. – № 3. – С. 114–121. – ISSN 2415-8453.

Анотація

Вступ. Ефективне та стабільне функціонування суб'єктів аграрного бізнесу в сучасних умовах господарювання вимагає врахування зовнішніх загроз і ризиків, що актуалізує необхідність управління безпекою як багатограним феноменом, окремі аспекти якого вивчені недостатньо. Саме тому дослідження організаційно-правової безпеки, а особливо розробка методології її оцінювання вважається нагальним та своєчасним.

Мета дослідження полягає в розробці методичного підходу до оцінювання рівня організаційно-правової безпеки суб'єктів аграрного бізнесу.

Результати. Для обґрунтування методології оцінювання організаційно-правової безпеки досліджено існуючі підходи у визначенні економічної безпеки: функціональний, індикаторний, експертний, матричний, системний, ресурсно-функціональний. Визначено їх переваги та недоліки. Узагальнена моделі методичних підходів до оцінювання економічної безпеки в розрізі типів показників.

Запропоновано авторський методичний підхід до оцінювання організаційно-правової безпеки як кваліметричну модель, яка охоплює дві складові, кожна з яких декомпозиується на сфери. Організаційна складова включає такі: ефективність організаційної структури, ієрархія влади, система делегування повноважень і система мотивація. Правова складова об'єднує: контроль якості продукції, процесу збуту продукції, режим виплати заробітної плати та надання щорічних відпусток, введення всіх форм звітності, фінансова дисципліна, контроль екологічних нормативів діяльності. Сутність методичного підходу передбачає експертне оцінювання за розробленою шкалою. Для результатуючих значень надано опис чотирьох діапазонів (безпечний стан, достатньо стабільний, наявність відчутних проблем, незадовільний стан) для підприємств за двома інтегральними значеннями для організаційної та правової складових.

Ключові слова: суб'єкти аграрного бізнесу, організаційно-правова безпека, кваліметрична модель, економічна безпека, експертне оцінювання.

Mykola SYOMYCH

Candidate of Science in Public Administration, Associate Professor,
Professor of Department of Public Management and Administration
Poltava State Agrarian Academy

METHODOLOGICAL SUPPORT OF DIAGNOSTICS ORGANIZATIONAL AND LEGAL SECURITY FOR AGRARIAN BUSINESS ENTITIES

Abstract

Introduction. Effective and stable functioning of agrarian business entities in today's economic environment requires consideration of external threats and risks, which actualizes the need for

© Микола Іванович Сьомич, 2019

---

security management as a multifaceted phenomenon, some aspects of which have not been sufficiently studied. That is why the study of organizational and legal security, and especially the development of methodology for its evaluation is considered urgent and timely.

The purpose of the study is to develop a methodological approach to assess the level of organizational and legal security of agrarian business entities.

Results. Existing approaches in determining economic security have been investigated in order to substantiate the methodology for evaluating organizational and legal security: functional, indicator, expert, matrix, system, resource and functional. Their advantages and disadvantages are identified. The models of methodological approaches to assessing economic security in terms of types of indicators have been generalized. The author's methodical approach to the assessment of organizational and legal security is proposed as a qualimetric model, which covers 2 components, each of which is decomposed into spheres. The organizational component includes the following: the organizational structure effectiveness, the power hierarchy, the system of powers delegation and the motivation system. The legal component combines: product quality control, sales process, payroll and annual leave, introduction of all forms of reporting, financial discipline, control of environmental standards. The essence of the methodological approach involves peer review on the scale developed. The description of the four ranges is provided for the resulting values (safe state, sufficiently stable, presence of tangible problems, unsatisfactory state) for enterprises with two integral values for organizational and legal components.

Keywords: agrarian business entities, organizational and legal security, qualimetric model, economic security, expert evaluation.

JEL classification: Q13

Вступ

Розуміючи організаційно-правову безпеку суб'єктів аграрного бізнесу як детермінований стан, в якому підприємство здатне функціонувати як самостійний суб'єкт господарювання, зберігати свою організаційну, юридичну та майнову цілісність, здійснювати діяльність, яка відрізняється від основної (фінансову та інвестиційну), входити до об'єднань і здійснювати ефективне внутрішнє управління шляхом забезпечення інтересів, потреб та цінностей зацікавлених сторін в його діяльності, для ефективного управління нею необхідно розробка методичного забезпечення здійснення діагностики потенційних джерел загроз безпеці, які відносяться до керованих. Необхідною передумовою розробки належного методичного підходу є аналіз існуючих моделей оцінки для виявлення переваг та недоліків.

Враховуючи відсутність належного наробку у сфері організаційно-правової безпеки варто проаналізувати концепції оцінювання економічної безпеки підприємства. Розвиток підприємства у значній мірі обумовлений рівнем його економічної безпеки, яка є гарантією успішної діяльності в нестабільних та несприятливих умовах. Питаннями аналізу економічної безпеки займалися такі дослідники як: Н. Гришко, С. Міщенко, Г. Єфімова, С. Марущак, Р. Скриньковський, Л. Фролова, С. Ілляшенко, В. Забродський, С. Покропивний, М. Матвеев, Н. Іванова, Г. Козаченко, В. Пономарьов, О. Ляшенко, Ю. Погорелов, О. Рожено, С. Шкарлет тощо. Враховуючи зазначене, важливим питанням є своєчасна та об'єктивна оцінка рівня економічної безпеки підприємства в цілому та організаційно-правової зокрема.

Мета дослідження

Відповідно мета дослідження полягає в розробці методичного підходу до оцінювання рівня організаційно-правової безпеки суб'єктів аграрного бізнесу, який базується на парадигмі оцінювання економічної безпеки підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження

Формування підходу до оцінювання організаційно-правової безпеки вимагає огляду існуючих методів оцінки економічної безпеки підприємства в цілому.

У працях [1; 2] наведено узагальнений перелік підходів до оцінювання економічної безпеки підприємства: функціональний, індикаторний, експертний, матричний. Дослідники наголошують на тому, що «підхід до оцінювання економічної безпеки підприємства розуміється як сукупність однотипних прийомів та способів вимірювання рівня економічної безпеки» [1]. Зазначимо, що розглянуті підходи відрізняються між собою використанням інструментарієм, мають певні недоліки та переваги у порівнянні один з одним, а отже можуть використовуватися відповідно до конкретної ситуації.

Функціональний підхід у працях науковців зустрічається найчастіше та базується на різних функціональних складових. Даний підхід складається з послідовності етапів: визначення та обґрунтування складових економічної безпеки підприємства, вибір показників, що характеризують ці складові, нормалізація обраних показників, розрахунок комплексних показників за кожною із складових та розрахунок інтегрального показника [1; 3]. Переваги такого підходу: простота та зрозумілість розрахунків, проведення оцінювання, яке базується на показниках, розрахованих на основі фінансової звітності, можливість вільно визначати склад та кількість показників для оцінювання. До недоліків даного підходу відносять ретроспективність оцінки, неможливість визначити адекватно вплив якісних показників тощо.

Індикаторний підхід є також розповсюдженим. У праці [1; 3] зазначено, що методики в рамках цього підходу дозволяють зробити результати оцінювання більш презентативними. Сутність даного підходу полягає у такому: визначення рівня економічної безпеки відбувається за результатами співставлення фактичних значень отриманих показників, що характеризують діяльність підприємства, з індикаторами, що виступають граничними значеннями цих показників. Автори наголошують на тому, що даний підхід найчастіше використовується на макроекономічному рівні, а для рівня підприємства він використовується рідше, проте у підсумку зводиться до функціонального підходу. Перевагою використання даного підходу є простота, проте у разі, якщо наявна досконала методична база визначення значень індикаторів економічної безпеки певного об'єкта дослідження. Найчастіше вона є недостатньо сформованою, що спричинює труднощі у процесі визначення переліку індикаторів, їх граничних значень тощо.

Експертне оцінювання економічної безпеки підприємств не знайшло широкого застосування у практиці через суб'єктивність думок, а також труднощів у процесі оброблення результатів опитування. Нестабільність економічних умов, в якому функціонують підприємства, призводять до швидкої втрати актуальності отриманих результатів [1].

У дослідженні [1; 3; 4] звертається увага на матричних методах, які на сьогоднішній момент не знайшли широкого застосування. Перевагами даного підходу є можливість отримати загальну картину стосовно рівня економічної безпеки підприємства у разі, коли складно побудувати модель процесу або показники, які характеризують процес, складно підлягають формалізації. Дана практика застосовувалася у сфері маркетингу та стратегічного планування (наприклад, матриці BCG, багатокритеріальні матриці – матриця Shell, матриця McKinsey, матриця Д. Монієсона, матриця Г. Дея, матриця Хекса-Меджлафа, матриця МакНейма.). Відповідно до характеру інформації матриці поділяють на кількісні та смислові.

Підхід прогнозування банкрутства підприємства базується на припущенні, що рівень економічної безпеки підприємства залежить від його поточної платоспроможності. Дана позиція, на наш погляд, занадто спростовує складність економічної безпеки підприємства, тому недостатньо об'єктивно її характеризує.

Для використання програмно-цільового підходу необхідно визначитися з переліком показників, від правильності та обґрунтованості якого залежить

адекватність результатів аналізу. Даний підхід забезпечує отримання достовірних результатів за умови правильного його використання.

Системний підхід використовується у тому разі, коли система економічної безпеки об'єкта дослідження розглядається з позиції системи з урахуванням існуючої сукупності взаємопов'язаних елементів, а також зв'язків із зовнішнім середовищем.

Підхід, який базується на використанні економіко-математичних методів, дозволяє визначати функціональну залежність, зокрема виявити лінійні та нелінійні зв'язки між факторами, які обумовлюють рівень економічної безпеки підприємства. Як і системний підхід, він передбачає використання складного математичного апарату для прогнозування економічної безпеки підприємства.

Ресурсно-функціонального підходу у процесі оцінювання економічної безпеки підприємства дотримується С. Ф. Покропивний [5], на думку якого доцільно розраховувати сукупний критерій на основі часткових функціональних критеріїв, які визначаються з урахуванням можливих збитків від впровадження окремих заходів. Дослідник виділяє такі складові економічної безпеки: фінансову, кадрову, інтелектуальну, техніко-технологічну, інформаційну, політико-правову, силову та екологічну складові.

За множиною джерел було узагальнено тип показників, використання яких на думку науковців об'єктивніше відображає рівень економічної безпеки (табл. 1.).

Узагальнення свідчить про те, що більшість науковців у якості вхідних показників використовують кількісні, а найбільш доцільним результуючим показником вважають інтегральний. Відмінність більшості підходів до оцінювання полягає у використанні різних складових, які характеризуються різними переліками вхідних показників.

Прикладне розроблення методичних підходів до оцінювання рівня економічної безпеки підприємств було оприлюднено у наступних працях.

Узагальнюючий проведений огляд підходів до оцінювання рівня економічної безпеки підприємства свідчить про використання в переважній більшості кількісних показників. Незважаючи на їх об'єктивність, варто зауважити, що більшість із них відображає не рівень безпеки, а окремі процеси господарювання підприємств. Так, наприклад, використання розповсюджених показників фінансової стійкості дає можливість оцінити рівень економічної безпеки, але фактично його значення залежить від рівня протікання чисельних внутрішніх виробничих та управлінських процесів, в результаті яких було отримано відповідне значення показника. Крім внутрішніх вагомий вплив мають зовнішні чинники, особливо в діяльності суб'єктів аграрного бізнесу, які знаходяться під впливом сезонних коливань попиту на продукцію, що обумовлює нестабільність цін, а також погано прогнозованих природно-кліматичних умов господарювання. В результаті при використанні в аналізі показників високого ступеня агрегованості дослідник отримує не об'єктивну оцінку процесу, який аналізується, а узагальнену характеристику результату функціонування цілої системи, втіленому в конкретному індикаторі. Тобто оцінюється не те, що планується, а те, що закладено в механізм вимірювання індикатора. Така проблема вимірювання властива не тільки економічній безпеці, але й багатьом іншим об'єктами економічних досліджень. Для вирішення цієї суперечності доцільно використовувати показники найнижчого рівня оцінювання для отримання одностайних несуперечливих суджень щодо характеру протікання досліджуваних процесів. В цьому випадку виникає потреба в подальшій агрегації часткових показників в інтегральні коефіцієнти для узагальненої характеристики окремих підсистем об'єкта дослідження.

Враховуючи запропонований зміст і сутність організаційно-правової безпеки через врахування можливого впливу загроз та з огляду на суб'єктивність оцінювання даного процесу з боку керуючої підсистеми, для побудови моделі визначення рівні досліджуваної ознаки доцільно скористатися експертними методами. Головним

недоліком будь-якого експертного методу є високий рівень суб'єктивності отриманих оцінок. З іншого боку це дозволяє отримати оцінювання будь-яких процесів в залежності від мети аналізу.

Таблиця. 1. Аналіз підходів до оцінювання рівня економічної безпеки підприємства

Автор	Сутність методичного підходу	Тип показників			
		Вхідні		Результуючі	
		Кількісні	Якісні	Часткові	Інтегральні
Н. С. Іванова	Використання восьмифакторної моделі оцінювання рівня економічної безпеки, до складу якої входять: обіговість капіталу підприємства, фінансова незалежність (автономія), загальна ліквідність, рентабельність власного капіталу, фінансова стійкість, придатність основних засобів, валова рентабельність продажів та фондовіддача	+		+	
М. В. Матвєєв	Застосування комплексного критерію, який визначається на затратно-прибутковій основі	+	+		+
С. Ф. Покропівний	Розрахунок сукупного критерію на основі часткових функціональних критеріїв, що характеризують складові економічної безпеки: фінансову, кадрову, інтелектуальну, техніко-технологічну, інформаційну, політико-правову, силову та екологічну	+	+		+
В. Забродський	Використанням підходу, що базується на програмно-цільовому управлінні і розвитку, використовуючи інтегральні показники, факторний та багатовимірний аналіз	+			+
С. Ілляшенко	Врахування чинників часу та критеріїв (короткострокові: виробництво, продуктивність та задоволеність, проміжні: адаптивність та розвиток, довгостроковий – виживання)	+			+
Л. В. Фролова	Виділення п'яти груп показників (обсягу, динаміки, структури, співвідношення, ефективності) по кожній із семи запропонованих складових економічної безпеки (трудових ресурсів, фінансових ресурсів, матеріальних ресурсів, нематеріальних ресурсів, управління, маркетингу, виробництва)	+		+	
Р. М. Скриньковський	Інтегральне згортання одиничних індикаторів за складовими економічної безпеки: фінансовою, кадрово-інтелектуальною, інвестиційною, інноваційно-техніко-технологічною, маркетингово-ринковою, політико-правовою, обліково-аналітико-інформаційною, екологічною	+	+	+	
Г. Єфімова та С. Марущак	Виділення складових оцінювання рівня економічної безпеки підприємства з використанням методу нечіткого логічного висновку	+	+		+
С. Міщенко	Інтегральний показник економічної безпеки відповідно до ринкової вартості та економічної захищеності його капіталу	+			+
Н. Є. Гришко	Інтегральна модель оцінки рівня економічної безпеки підприємства за функціональними складовими	+			+

Для вирішення питання суб'єктивності оцінок необхідно залучати достатню кількість експертів, варіативність думок яких має бути виміряна відносно рівня їх узгодженості. Використовуючи широко відомі коефіцієнти вимірювання єдності думок експертів, отримується кількісна оцінка єдності суджень з метою визначення можливості їх подальшого використання в аналізі.

Одним із найбільш доцільних в рамках дослідження експертних методів варто визнати кваліметричний підхід, зміст якого полягає у структуруванні об'єкта дослідження на окремі складові, які в подальшому декомпонуються на елементи

нижчого рівня. В результаті отримується ієрархічна система, де кожний елемент оцінюється експертами шляхом вимірювання та встановлення її вагомості. Поєднання отриманих оцінок за певними правилами дозволяє визначити загальну оцінку об'єкта дослідження. Використання кваліметричного підходу до оцінювання організаційно-правової безпеки можливе за умови дотримання таких принципів [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**]: будь-який об'єкт дослідження можна представити як сукупність окремих властивостей; прості елементи досліджуваного об'єкта можуть бути представлені як ієрархічна структура у кваліметричній моделі; має бути розроблений стандарт якості, за яким оцінюються та порівнюються отримані результати; є можливість порівнювати показники в різних одиницях виміру; вагомість окремих чинників моделі має бути оцінена з точки зору пріоритетності, комплексна оцінка рівня безпеки може бути представлена як якісна дефініція досліджуваної ознаки.

Відповідно до розробленої ментальної карти організаційно-правової безпеки в рамках дослідження пропонується оцінювати внутрішні сфери взаємодії зацікавлених сторін в ході здійснення господарської діяльності суб'єктів аграрного бізнесу, які виступають потенційними джерелами виникнення загроз. З цією метою організаційно-правову безпеку доцільно розглядати крізь дві окремі складові, кожна з яких відображається властивими їй компонентами. Таким чином, визначення рівня досліджуваної ознаки з використанням експертного кваліметричного методу передбачає ранжування компонентів складових за їх вагомістю та безпосереднє їх оцінювання на досліджуваних підприємствах.

Важливим елементом проведення будь-якого експертного оцінювання є формування групи експертів, від рівня компетентності яких залежить достовірність отриманих суджень. Це вимагає глибоких спеціальних знань в досліджуваній області, високого рівня економічної ерудиції та наявності наукового інтересу. Аналізуючи структуру організаційно-правової безпеки була запропонована кваліметрична модель оцінювання її складових (табл. 2).

Таблиця 2. Кваліметрична модель оцінювання складових організаційно-правової безпеки суб'єктів аграрного бізнесу

Складові	Значення	Сфери	Вагомість сфер (В)	Оціночний коефіцієнт (К)	Оцінка складових
Організаційна	К _{ОБ}	Ефективність організаційної структури	В ₁	К ₁	Σ В ₁ хК ₁ + ... В ₄ хК ₄
		Ієрархія влади	В ₂	К ₂	
		Система делегування повноважень	В ₃	К ₃	
		Система мотивації	В ₄	К ₄	
Правова	К _{ПБ}	Контроль якості продукції	В ₅	К ₅	Σ В ₅ хК ₅ + ... В ₁₀ хК ₁₀
		Процеси збуту продукції	В ₆	К ₆	
		Режим виплати заробітної плати та надання щорічних відпусток	В ₇	К ₇	
		Ведення всіх форм звітності	В ₈	К ₈	
		Фінансова дисципліна	В ₉	К ₉	
		Контроль екологічних нормативів діяльності	В ₁₀	К ₁₀	

Коефіцієнт відповідності пропонується вимірювати як оціночний коефіцієнт за модифікованої шкалою Степела із діапазоном від «1» до «5», де перше значення відображає абсолютно негативний стан, який виступає джерелом всіх можливих загроз, а друге – найвищий рівень налаштування протікання процесів, який характеризується відсутністю потенційних джерел для загроз (табл. 2).

Можливі оціночні значення в рамках діапазону такі: «1», «2», «3», «4», «5». Відповідно до отриманих результатів організаційно-правова безпека на підприємстві визначається таким чином: в діапазоні від «5» до «4» сфери знаходяться в безпечному

стані, процеси протікають стабільно, відсутні конфлікти між зацікавленими сторонами, вірогідність виникнення загроз мінімальна; в діапазоні від «4» до «3» рівень функціонування підприємства достатньо стабільний, ключові процеси діяльності та взаємодії в ході контактів із зацікавленими сторонами протікають із незначними відхиленнями, виникнення суперечностей має місце, але предмет непорозумінь зацікавлених сторін як чинник загроз є незначним, а менеджери володіють необхідним інструментарієм подолання можливих конфліктів, вірогідність виникнення загроз є низькою, а готовність їх нівелювати – високою; в діапазоні від «3» до «2» мають місце відчутні проблеми здійснення процесів функціонування підприємства, існують невирішені конфлікти та суперечності між зацікавленими сторонами як джерела постійних загроз, менеджмент володіє лише базовим інструментарієм ліквідації наслідків впливу загроз, належний управлінський інструментарій превентивного недопущення їх виникнення розвинутий слабо, має місце високий рівень вірогідності виникнення загроз при низькому рівні готовності до їх сприйняття; від «2» до «1» – незадовільний стан протікання процесів у сферах організаційно-правової безпеки, більшість з яких виступають вагомими загрозами для підприємства, мають місце невирішені постійні конфлікти між більшістю зацікавлених сторін, на підприємстві відсутній підхід до управління загрозами та небезпеками. В результаті оцінювання за запропонованою кваліметричною моделлю отримуються два інтегральні значення організаційної та економічної складових, які використовуються в подальшому для розміщення підприємств на матриці, що дозволяє комплексно характеризувати організаційно-правову безпеку суб'єктів аграрного бізнесу і запропонувати рекомендації для її підвищення.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Представлено узагальнення існуючих підходів до структуризації та оцінки економічної безпеки підприємства. Визначено, що використання узагальнених кількісних показників не дозволяє отримати бажаного ефекту у вимірі реального рівня безпеки. Крім того безпека має детермінуватися через загрози та небезпеки, аналіз яких має бути включено до моделі. Таким чином, було запропоновано кваліметричну модель оцінювання окремих сфер організаційно-правової безпеки, яка включає ефективність організаційної структури, ієрархію влади, систему делегування повноважень і систему мотивації як компоненти організаційної складової, а також контроль якості продукції, процеси збуту продукції, режим виплати заробітної плати та надання щорічних відпусток, ведення всіх форм звітності, фінансову дисципліну та контроль екологічних нормативів діяльності як компоненти правової складової. Зміст кваліметричної моделі передбачає ранжування компонентів в рамках складових за їх вагомістю та оцінювання їх рівня відповідно запропонованій шкалі.

Список літератури

1. Козаченко Г. В., Пономарьов В. П., Ляшенко О. М. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення: [монографія]. К.: Лібра, 2003. 280 с.
2. Погорелов Ю. С., Козаченко Г. В. Оцінювання економічної безпеки підприємства: аналіз основних підходів. В кн.: Менеджмент безпеки держави, регіону, підприємства: проблеми і виклики сьогодення: [монографія]; за заг. ред. З. Б. Живко, І. Г. Бабець. Львів: Ліга-Прес, 2015. С. 238–251.
3. Воропай В. А. Аналіз методичних підходів оцінки стану і рівня забезпечення системи економічної безпеки підприємства. *Культура народів Причорномор'я*. 2013. № 257. С. 190-195.
4. Фролова Л. В., Роженко О. В. Методичні підходи до оцінювання економічної безпеки підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2016. № 3(177). С. 199-209.

-
5. Шкарлет С. М. Економічна безпека підприємства: інноваційний аспект: монографія. К.: Книжкове вид_во НАУ, 2007. 436 с.
  6. Гавриленко О. В. Моніторинг і контроль фінансової стійкості та стану економічної безпеки аграрного підприємства. *Український журнал прикладної економіки*. 2019. Том 4. № 2. С. 24–31.
  7. Суханова А. В. Основні складові та принципи економічної безпеки аграрних підприємств. *Український журнал прикладної економіки*. 2019. Том 4. № 2. С. 97-103.
  8. Іванків О. Діагностика загрози економічній безпеці підприємства й напрями їх нівелювання в умовах євроінтеграційних процесів. *Economic journal of Lesia Ukrainka Eastern European National University*. 2016. Т. 1. № 5. С. 40-45.

References

1. Kozachenko, H. V., Ponomar'ov, V. P., Liashenko, O. M. (2003). *Ekonomichna bezpeka pidprijemstva: sutnist' ta mekhanizm zabezpechennia*. [Economic safety of the enterprise: essence and mechanism of providing]. Libra. Kyiv. Ukraine.
2. Pohorelov, Yu. S., Kozachenko, H. V. (2015). Otsiniuvannia ekonomichnoi bezpeky pidprijemstva: analiz osnovnykh pidkhodiv. [Estimation of economic security of the enterprise: the analysis of basic approaches]. *Menedzhment bezpeky derzhavy, rehionu, pidprijemstva: problemy i vyklyky s'ohodennia*. In Zhyvko, Z. B., Babets', I. H. (ed.). Liha-Pres. L'viv. pp. 238–251.
3. Voropaj, V. A. (2013). «Analysis of methodological approaches to assess the state and level of provision of economic security of the enterprise». *Kul'tura narodov Prychernomor'ia*. № 257. pp. 190-195.
4. Frolova, L. V., Rozhenko, O. V. (2016). «Methodical approaches to assessing the economic security of the enterprise». *Aktual'ni problemy ekonomiky*. № 3(177), pp. 199-209.
5. Shkarlet, S. M. (2007). *Ekonomichna bezpeka pidprijemstva: innovatsijnyj aspekt*. [Economic security of the enterprise: innovative aspect]. Knyzhkove vyd_vo NAU. Kyiv. Ukraine.
6. Havrylenko, O. V. (2019). «Monitoring and control of financial stability and state of economic security of agrarian enterprise». *Ukrainian Journal of Applied Economics*. 2019. Том 4. № 2. С. 24–31.
7. Sukhanova A. V. (2019). «The main components and principles of economic security of agricultural enterprises». *Ukrainian Journal of Applied Economics*. Vol. 4. № 2, pp. 97-103.
8. Ivankov O. (2016). «Diagnosis of the threat to the economic security of the enterprise and directions of their leveling in the conditions of European integration processes». *Economic journal of Lesia Ukrainka Eastern European National University*. Vol. 1. no. 5, pp. 40-45.

Стаття надійшла до редакції 21.07.2019 р.